

Kristianstads kommun

BUN

Kommunstyrelsen

Kommunfullmäktige

Granskning av arbetet mot kränkande behandling och diskriminering

På uppdrag av de förtroendevalda revisorerna i Kristianstads kommun har PwC genomfört en granskning av kommunens hantering av arbete mot kränkande behandling och diskriminering.

Granskningen revisionsfrågor har varit:

- *Säkerställer barn- och utbildningsnämnden ett ändamålsenligt arbete mot kränkande behandling och diskriminering?*
- *Säkerställer barn- och utbildningsnämnden ändamålsenlig hantering av ärenden rörande kränkande behandling?*

Efter genomförd revision och genomgång av samtliga kontrollmål bedömer vi att barn- och utbildningsnämnden i allt väsentligt säkerställer ett ändamålsenligt arbete mot kränkande behandling och diskriminering. Vidare bedömer vi att barn- och utbildningsnämnden inte helt säkerställer en ändamålsenlig hantering av kränkande behandling och diskriminering.

- Utifrån uppsatta kontrollmål anser vi att rutiner för hur utredningar ska ske samt rutiner för att åtgärda trakasserier och kränkande behandling inte finns i tillräcklig grad. Vi anser att mer utvecklade rutiner kan vara ett stöd för enheterna. Rutiner kopplade till likabehandlingsplanerna kan utformas såväl av förvaltningen centralt som av enheterna själva.
- Vidare anser vi att nämnden får rapportering om ärenden per skolområdes men inte per skolenhet. Det redovisas heller inte för nämnden om åtgärder leder till att ärenden har avslutats eller om fortsatta insatser förekommer/behövs. Nämnden har därmed inte kunskap om åtgärder har haft önskad effekt. Vi anser också att nämnden inte gör en övergripande analys över vad som ligger bakom anmälningarna/statistiken.
- Vi konstaterar att kartläggningar på huvudmannanivå avseende årskurs F-2 inte genomförs och inte rapporteras till nämnd.
- Vi konstaterar att nämnden inte har säkerställt att det upprättas likabehandlingsplaner på samtliga enheter, vilket ska ske enligt skollagen.

Revisorerna önskar svar från BUN avseende vidtagna åtgärder före den 31 augusti 2017. Granskningsrapporten överlämnas till kommunstyrelsen för beaktande och till kommunfullmäktige för kännedom.

För revisorerna i Kristianstads kommun

Göran Sevebrant
Ordförande

Göran Wagermark
Vice ordförande

Revisionsrapport

Arbetet mot kränkande behandling och diskriminering

Kristianstad kommuns
revisorer

*Viktor Prytz
Cert. kommunal
revisor*

Martin Hassel

Sebastian Andersson

Maj 2017

Innehåll

Sammanfattning	2
1. Inledning	3
1.1. Bakgrund	3
1.2. Syfte och Revisionsfrågor	3
1.3. Revisionskriterier	4
1.4. Kontrollmål	4
1.5. Avgränsning och metod.....	4
2. Iakttagelser och bedömningar	5
2.1. Planer mot diskriminering och kränkande behandling	5
2.2. Främjande av barn och elevers lika rättigheter och möjligheter	8
2.3. Förebyggande av trakasserier och kränkande behandling.....	9
2.4. Upptäcka och anmäla trakasserier och kränkande behandling.....	11
2.5. Utreda och dokumentera trakasserier och kränkande behandling	12
2.6. Åtgärda trakasserier och kränkande behandling	14
2.7. Återrapportering till nämnd.....	15
3. Revisionell bedömning	18

Sammanfattning

Kristianstads kommuns revisorer har gett PwC i uppdrag att granska om barn- och utbildningsnämnden aktivt arbetar med att förebygga kränkande behandling samt hantera uppkomna situationer inom grundskolan. Granskningen har besvarat följande revisionsfrågor:

- Säkerställer barn- och utbildningsnämnden ett ändamålsenligt arbete mot kränkande behandling och diskriminering?
- Säkerställer barn- och utbildningsnämnden ändamålsenlig hantering av ärenden rörande kränkande behandling?

Vi bedömer att barn- och utbildningsnämnden **i allt väsentligt** säkerställer ett ändamålsenligt arbete mot kränkande behandling och diskriminering.

Vi bedömer att barn- och utbildningsnämnden **inte helt** säkerställer en ändamålsenlig hantering av kränkande behandling och diskriminering.

Våra revisionella bedömningar grundar sig på bedömningar för respektive kontrollmål:

Varje enhet har plan mot diskriminering och kränkande behandling eller motsvarande.	Uppfyllt
På varje enhet främjas barns och elevers lika rättigheter och möjligheter.	Uppfyllt
På varje enhet förebyggs trakasserier och kränkande behandling.	Uppfyllt
På varje enhet samt övergripande finns rutiner och system för att upptäcka och anmäla trakasserier och kränkande behandling.	Uppfyllt
Det finns rutiner för att utreda och dokumentera uppgifter om trakasserier och kränkande behandling.	Delvis uppfyllt
Det finns rutiner för att åtgärda trakasserier och kränkande behandling.	Delvis uppfyllt
Barn- och utbildningsnämnden får regelbunden rapportering rörande arbetet mot kränkande behandling och diskriminering.	Delvis uppfyllt

Vi anser vidare att rutiner för hur utredningar ska ske samt rutiner för att åtgärda trakasserier och kränkande behandling inte finns i tillräcklig grad. Mer utvecklade rutiner kan vara ett stöd för enheterna. Rutiner kopplade till likabehandlingsplanerna kan utformas såväl av förvaltningen centralt som av enheterna själva. Vidare anser vi att nämnden får rapportering om ärenden per skolområdes men inte per skolenhet. Det redovisas inte för nämnden om åtgärder leder till att ärenden har avslutats eller om fortsatta insatser förekommer/behövs. Nämnden har därmed inte kunskap om åtgärder har haft önskad effekt.

Vi anser att nämnden inte gör en övergripande analys över vad som ligger bakom anmälningarna/statistiken.

Vi konstaterar att kartläggningar på huvudmannanivå avseende årskurs F-2 inte genomförs och inte rapporteras till nämnd.

Vi konstaterar att nämnden inte har säkerställt att det upprättas likabehandlingsplaner på samtliga enheter, vilket ska ske enligt skollagen.

1. Inledning

1.1. Bakgrund

Diskrimineringslagen och 6:e kapitlet i skollagen har till syfte att skydda barn och elever mot kränkningar av deras värdighet. Bestämmelser i diskrimineringslagen och skollagen förbjuder diskriminering och kränkande behandling. Lagstiftaren har ansett att det inte är tillräckligt att förbjuda diskriminering och kränkande behandling. Det behövs även aktiva åtgärder för att minska förekomsten av trakasserier och kränkande behandling. Detta innebär att huvudmannen åläggs att bedriva ett målinriktat arbete för att dels främja lika rättigheter och möjligheter, dels förebygga och förhindra trakasserier och kränkande behandling. Både det främjande och det förebyggande arbetet ska anpassas till barnens och elevernas ålder och till den aktuella verksamheten. Det främjande och förebyggande arbetet ska beskrivas i verksamhetens plan mot diskriminering och kränkande behandling.

Följande konsekvenser föreligger om arbetet mot kränkande behandling och diskriminering inte är ändamålsenligt:

- Barn och elever riskerar att fara illa i verksamheten
- Huvudmannen riskerar skadeståndskrav eller vite

Grundskolorna i Kristianstad har sedan 2013 fått 12 förelägganden från Skolinspektionen vad gäller kränkande behandling och arbetet mot kränkande behandling och diskriminering. Totalt har det lämnats in 48 anmälningar sedan 2013 vad gäller detta område inom grundskolan samt 37 rörande det övergripande arbetet på kommunnivå.

I resultaten från Skolinspektionens elevenkäter våren 2015 framgick att det fanns elever i årskurs 5 och 9 som var rädda för andra elever och vuxna i skolan. På påståendet *I min skola finns det elever som jag är rädd för* är det 11 % av eleverna i årskurs 9 som anser att det stämmer helt och hållet eller stämmer ganska bra. Motsvarande resultat i årskurs 5 ligger på 18 %. En majoritet av eleverna kände sig trygga på skolan. På påståendet *De vuxna på skolan reagerar om de får reda på att en elev blivit kränkt* svara 23 % av eleverna i årskurs 9 att det stämmer ganska dåligt eller inte alls. Motsvarande resultat i årskurs 5 ligger på 15 %.

Revisorerna bedömer utifrån sin risk- och väsentlighetanalys att nämndens ansvar inom detta område ska granskas.

1.2. Syfte och Revisionsfrågor

Syftet med granskningen är att säkerställa att barn- och utbildningsnämnden aktivt arbetar med att förebygga kränkande behandling samt hantera uppkomna situationer inom grundskolan. Granskningen ska besvara följande revisionsfrågor:

- Säkerställer barn- och utbildningsnämnden ett ändamålsenligt arbete mot kränkande behandling och diskriminering?
- Säkerställer barn- och utbildningsnämnden ändamålsenlig hantering av ärenden rörande kränkande behandling?

1.3. Revisionskriterier

Skollagen, diskrimineringslagen samt Skolverkets Allmänna råd för arbetet mot diskriminering och kränkande behandling.

1.4. Kontrollmål

- Varje enhet har plan mot diskriminering och kränkande behandling eller motsvarande.
- På varje enhet främjas barns och elevers lika rättigheter och möjligheter.
- På varje enhet förebyggs trakasserier och kränkande behandling.
- På varje enhet samt övergripande finns rutiner och system för att upptäcka och anmäla trakasserier och kränkande behandling.
- Det finns rutiner för att utreda och dokumentera uppgifter om trakasserier och kränkande behandling.
- Det finns rutiner för att åtgärda trakasserier och kränkande behandling.
- Barn- och utbildningsnämnden får regelbunden rapportering rörande arbetet mot kränkande behandling och diskriminering.

1.5. Avgränsning och metod

Granskningen avgränsas till barn- och utbildningsnämnden och grundskolan.

Intervjuer har genomförts med nämndens presidie, förvaltningsledning och rektorer vid skolorna Everöds, Norretulls, Rönnows, Spängers, Öllsjö, Österlövs samt Rinkaby och Vibyskolan. Vidare har lärare och elever vid Norretullskolan, Rönnowskolan och Österlövs skolan intervjuats.

Samtliga intervjuade, med undantag av elever, har beretts möjlighet att sakgranska rapporten.

Dokumentstudier av ovan nämnda grundskolors likabehandlingsplaner samt nämndsprotokoll med tillhörande redovisning av delegeringsbeslut.

2. Iakttagelser och bedömningar

2.1. Planer mot diskriminering och kränkande behandling

2.1.1. Iakttagelser

De av granskningen utvalda skolor i Kristianstad kommun har samtliga antagit en likabehandlingsplan för läsåret 2016-2017. Som stöd i verksamheternas arbete med likabehandlingsplanerna har barn- och utbildningsförvaltningen tagit fram en kommunövergripande mall som är vägledande i skolornas strukturering av planer. Verksamheterna följer till stor del den kommunövergripande mall som finns tillgänglig. På Rönnowskolan har en ny likabehandlingsplan framarbetats under årsskiftet för att skapa följsamhet mot ny lagstiftning¹.

Grundskola	Följsamhet mot kommunövergripande mall
➤ Österlövs skola	✓ Hög
➤ Norretullskolan	✓ Hög
➤ Rönnowskolan	✓ Låg
➤ Rinkabyskolan	✓ Hög
➤ Vibyskolan	✓ Hög
➤ Öllsjöskolan	✓ Medel
➤ Everöds skola	✓ Hög
➤ Spångerskolan	✓ Hög

Skolverksamheterna delges möjlighet att själva utforma sina likabehandlingsplaner efter lokala omständigheter. På sju av åtta granskade skolor framgår det att verksamheterna visar hög följsamhet enligt den kommunövergripande strukturmallen. Däremot varierar planernas innehåll för att anpassas till lokala omständigheter. Den kommunövergripande likabehandlingsplansmallen innehåller 17 kapitel som täcker ett omfattande område.

Kapitel	Innehåll
1. Lagstiftningen	Lagransanknytningen till likabehandlingsplanen. Detta är utgångspunkten för likabehandlingsplanen.
2. Vision för skolan/skolområdet	Redogörelse för skolans vision
3. Övergripande mål för skolan/skolområdet	Redogörelsen för skolans övergripande mål avseende likabehandling.
4. Vad står begreppen för i likabehandlingsplanen	Förklaring av lagstiftningens fastställda diskrimineringsgrunder.
5. Vad står begreppen för i plan mot kränkande behandling	Förklaring av lagstiftningens fastställda kriterier för kränkning.
6. Kartläggning	Beskrivning av kartläggningsåtgärder
7. Framtagande av planer	Beskrivning av arbetet med att ta fram planen.
8. Skolans förankringsarbete	Beskrivning av planens förankring i skolans arbete.

¹ Rektor för Rönnowskolan sitter med i en av förvaltningen skapad arbetsgrupp att framta en ny kommunövergripande likabehandlingsplansmall som följer aktuell lagstiftning.

9. Skolans arbete med främjande insatser	Beskrivning av skolans arbete med främjande insatser.
10. Skolans arbete med förebyggande insatser	Beskrivning av skolans arbete med förebyggande insatser.
11. Skolans åtgärder mot diskriminering och trakasserier	Beskrivning av skolans åtgärder mot diskriminering och trakasserier.
12. Skolans åtgärder mot kränkande behandling	Beskrivning av skolans åtgärder mot kränkande behandling.
13. Utvärdering och uppföljning	Beskrivning av skolans uppföljningsarbete av resultat.
14. Ansvarsfördelning	Beskrivning av personalens ansvarsfördelning avseende likabehandlingsplanen.
15. Arbetsgång vid incidenter	Beskriver arbetssätt vid händelse av diskriminering eller kränkande behandling.
16. Arbetsgång när elev kränker, hotar eller misshandlar elever och när personal eller annan vuxen kränker, hotar eller misshandlar elev	Förtydligar arbetssätt i vissa situationer enligt ovan.
17. Dokumentation – diskriminering och trakasserier/kränkande behandling	Beskrivning av arbetssätt avseende dokumentation.

Revisionen har granskat verksamheternas likabehandlingsplaner och deras följsamhet gentemot lagstiftningen och Skolverkets allmänna råd. Nedan följer en tabell som ger en översiktlig bild av observerade iakttagelser. Målen beskrivs efter tabellen.

Skola/mål	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Österlövs skola	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Delvis	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja
Norretullskolan	Ja	Delvis	Ja	Ja	Delvis	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja	Delvis
Rönnowskolan ²	Ja	Ja	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Delvis	Nej
Vibyskolan	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja
Öllsjöskolan	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Delvis	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja
Everöds skola	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja
Spångerskolan	Ja	Ja	Ja	Delvis	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja

Målen utgår ifrån skollagen, diskrimineringslagen och skolverkets allmänna råd. Mål 7-13 relaterar till Skolverkets allmänna råd.

Mål:

1. Beskrivning av åtgärder för att främja/förebygga.
2. Beskrivning av åtgärder för att förhindra/förebygga.
3. Beskrivning av rutiner för hur incidenter och anmälan ska hanteras.

² Rönnowskolans plan avviker i högre utsträckning än övriga skolor vad gäller målen 7-13. Detta beror till stor del på att skolans plan är anpassad till den förnyade lagstiftningen som trädde ikraft vid årsskiftet 2016/17. De allmänna råden från Skolverket är inte uppdaterade ännu vilket innebär att vårt referensmaterial för mål 7-13 inte överensstämmer fullt ut med lagen. Därmed är Rönnowsskolans plan mer i linje med nu gällande lagstiftning. Det pågår ett kommunövergripande utvecklingsarbete för att samtliga planer ska följa den nya lagstiftningen.

4. Beskrivning av hur åtgärder enligt föregående års plan har genomförts.
5. Beskrivning av skolans värdegrund, kontaktpersoner och ordningsregler.
6. Om planen relaterar till en gemensam mall eller centrala resurspersoner.
7. Om det finns konkreta mål som utgår från slutsatserna av kartläggningarna och beskriver de insatser som ska genomföras under året för att förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling.
8. Om det finns en ansvarsfördelning för utförandet av de främjande och förebyggande insatserna.
9. Om det finns en beskrivning av hur insatserna för att främja likabehandling och de förebyggande insatserna mot trakasserier eller kränkande behandling ska följas upp och utvärderas.
10. Om det finns rutiner för hur barn, elever och deras vårdnadshavare ska göra för att anmäla diskriminering, trakasserier och kränkande behandling.
11. Om det finns rutiner för hur personalens respektive förskolechefen och rektorns anmälningsskyldighet ska fullgöras.
12. Rutiner för hur diskriminering, trakasserier och kränkande behandling ska utredas, åtgärdas och dokumenteras.
13. En beskrivning av hur barn och elever ska medverka och har medverkat i det främjande och förebyggande arbetet.³

2.1.2. Bedömning

Vi bedömer att kontrollmålet att *Varje enhet har plan mot diskriminering och kränkande behandling eller motsvarande* är **uppfyllt**.

Vi noterar att samtliga skolor som varit föremål för granskning avseende kränkande behandling och diskriminering har utarbetade likabehandlingsplaner som är uppdaterade och gällande för 2016-2017.

Vid en översyn av planernas följsamhet mot lagstiftningens krav uppvisar flera verksamheter följsamhet och samtidigt brister. När det gäller Skolverkets allmänna råd om att det ska finnas rutiner för hur barn, elever och deras vårdnadshavare ska göra för att anmäla diskriminering, trakasserier och kränkande behandling, så brister samtliga verksamheter. Denna diskussion fördjupas och bedöms i senare kontrollmål.

Vi noterar att Rönnowskolan har 3 av 13 uppsatta mål enligt lagstiftning och Skolverkets allmänna råd. Rönnowskolan har på eget initiativ valt att revidera planen för bättre överensstämmelse med de pågående förändringarna av lagstiftningen. Vi har även noterat att Rönnowskolan ingår i ett arbete med att uppdatera mallen gentemot ny lagstiftning. I detta arbete rekommenderar vi kommunen att se över om delar i den gamla mallen trots allt ska ingå i kommande mall och/eller på annat sätt säkerställa att redan framarbetade rutiner inte glöms bort i det fortsatta arbetet. Exempelvis kan befintliga riktlinjer och rutiner komplettera en ny mall för plan mot diskriminering och kränkande behandling så länge de överensstämmer med kraven i lagstiftningen.

³ Färgmarkerat text relaterar till Skolverkets allmänna råd avseende likabehandling.

2.2. Främjande av barn och elevers lika rättigheter och möjligheter

2.2.1. Iakttagelser

Samtliga skolor arbetar med insatser för att främja elevers lika rättigheter och möjligheter. I enlighet med den kommunövergripande mall som finns för likabehandlingsplanerna finns ett separat kapitel som ska specificera vilka åtgärder dessa är och hur de ska genomföras. Exempel på främjande insatser som lyfts fram genom intervjuer på skolor i Kristianstads kommun är följande:

- ✓ På Österlövs skola/fritidshem (årskurs F-2) använder verksamheten rollspel, etiska samtal och värderingsövningar för att utveckla deras empatiska förmåga och värna främjandet av likabehandling⁴.
- ✓ På Öllsjöskolan (årskurs F-9) arbetar verksamheten med att förankra likabehandlingsplanen som ett levande dokument för både elever, personal och vårdnadshavare⁵.
- ✓ På Everöds skola med fritidshem har skolans kurator utbildats i arbetet med ”Re-puls” som går hand i hand med arbetet ”Färdigheter”. Det arbetet startades hösten 2012 tillsammans med en av stöd- och hälsoenhetens specialpedagoger och dåvarande skolpsykolog. Genom detta ska eleven veta vilka färdigheter som den behöver träna på, t.ex. att lyssna, registrera starka känslor, turtagning, verbal självreglering och förstå olikheter i perspektiv och behov⁶.
- ✓ På Spångerskolan har alla klasser/fritidshem råd där representanterna för synpunkter om skolans främjande arbete vidare till elevrådet och trygghetsteamet⁷.
- ✓ På Rönnowskolan ska personalen granska läromedel och relevant informationsmaterial. Skolledning och lärarna säkerställer därmed att läromedlen kontinuerligt normkritiskt granskas för att förhindra att eleverna tar del av material som strider mot skolans värderingar⁸.

På flera skolor arbetar de aktivt med att förankra skolans likabehandlingsarbete. Detta sker bland annat genom att planen går igenom tillsammans med eleverna, att eleverna är med och författar en egen likabehandlingsplan eller ta del av det kartläggningsunderlag som ofta utgörs av den kommunövergripande trygghet- och trivselenkäten.

I skolverkets allmänna råd sammanfattas rekommendationer till skolor för att förbättra sitt arbete med skolans främjande arbete. De bedömer bland annat *att arbetet bör bedrivas systematiskt och långsiktigt, rikta sig till samtliga på skolan och vara en del av det vardagliga arbetet*. Arbetet med främjande arbete definieras i flera av de likabehandlingsplaner som vi har tagit del av. Utifrån intervjuer framkommer också att enheterna anstränger sig för att göra planerna till ett levande dokument i verksamheten och vardagen.

⁴ Likabehandlingsplan och plan mot kränkande behandling, skolområde norra, s 7

⁵ Likabehandlingsplan och plan mot kränkande behandling, skolområde västra, Öllsjöskolan, s 6

⁶ Likabehandlingsplan och plan mot kränkande behandling, skolområde södra, Everöds skola med fritidshem/klubb, s 7.

⁷ Likabehandlingsplan och plan mot kränkande behandling, skolområde norra, Spångerskolan, s 7

⁸ Rönnowskolans plan för arbetet med aktiva åtgärder för lika rättigheter och möjligheter samt skolans plan för att motverka diskriminering och kränkande behandling, skolområde södra, s 7

Vidare anger allmänna råd att arbetet *bör innebära att personalen ges tid att diskutera egna normer och attityder samt sådana som genomsyrar den pedagogiska verksamheten*. Flera intervjuade lärargrupper anser att det finns tid att diskutera normer och attityder mellan personalen. Detta sker exempelvis på arbetsplatsträffar.

Arbetet bör även *omfatta möjligheter för barn och elever att återkommande diskutera normer, attityder och hur goda relationer kan vårdas*. Av intervjuer med elever framkommer att de delges möjlighet att diskutera likabehandling tillsammans med personal, mellan varandra eller genom elevforum så som skolans elevråd.

2.2.2. *Bedömning*

Vi bedömer att kontrollmålet *På varje enhet främjas barns och elevers lika rättigheter och möjligheter* är **uppfyllt**. Vi konstaterar utifrån intervjuer med rektorer, lärare och elever framkommer att ett antal insatser avseende det främjande arbetet genomförs. Vidare är ämnet dokumenterat i likabehandlingsplanerna. Vi noterar att den kommunövergripande mallen ger ett bra stöd i verksamheternas arbete med likabehandling, samtidigt som vi ser flera olika lokala varianter på hur arbetet kan struktureras.

2.3. *Förebyggande av trakasserier och kränkande behandling*

2.3.1. *Iakttagelser*

Skolans förebyggande arbete relaterar till kartläggningsinsatser i syfte att klargöra förutsättningar för att genomföra skolans likabehandlingsarbete.

För att kunna sätta in korrekta insatser för likabehandling *bör arbetet baseras på kunskap om hur diskriminering, trakasserier och kränkande behandling uppstår och vilka faktorer som skapar en trygg miljö där alla barn och elever blir respekterade som de är*. Genom skolornas arbete med kartläggningar som kan relatera till kommunens övergripande trygghets- och trivselenkät eller olika lokala varianter, skapar enheterna en kunskapsbaserad grund. En gång per år skickar kommunen ut en trygghets- och trivselenkät till samtliga skolelever mellan årskurserna 3-9. Syftet är att fånga elevernas åsikter om skolmiljön vilket ligger till grund för en kartläggning och skapar förutsättningar för skolans likabehandlingsarbete. I flera fall diskuteras även enkäterna mellan lärare, elever och föräldrar. På vissa skolor har rektor valt att även genomföra lokala varianter av trygghets- och trivselenkäter för att komplettera den kommunövergripande. Exempelvis för att kartlägga elevernas trygghet i årskurserna F-2. Resultaten från enkäten kan till exempel visa på otrygga skolmiljöer. I flera fall vidtas konkreta åtgärder som att tillsätta fler rastvakter, att punktmarkera platser på rastgården som uppgetts som särskilt otrygga eller mer aktivt prata om likabehandling.

För att försäkra sig om att personalen har rätt kunskap om likabehandling *bör arbetet omfatta kompetensutveckling för personalen för att vid behov öka medvetenheten och kunskapen om diskriminering, trakasserier och kränkande behandling*. Vid intervju med förvaltningsledningen framkom att kompetensutvecklingsinsatser finns tillgängliga för skolläda och personal, både genom konferenser och utbildningsmaterial⁹. Vidare

⁹ Kommunen har ett avtal med en förening som föreläser om likabehandling.

uppgav rektorerna vid intervjuerna att det finns möjligheter till kollegialt lärande mellan kollegorna.

Exempel på förebyggande insatser som lyfts fram genom intervjuer på skolor i Kristianstads kommun:

- På Österlövs skola/fritidshem (åk f-2) arbetar verksamheten med vuxennärvaro efter idrottslektionerna med en vuxen i vardera omklädningsrum.
- På Viby skola och fritidshem diskuteras aktivt demokrati, diskriminering, trakasserier, rasism, främlingsfientlighet och kränkande behandling.
- På Öllsjöskolan med fritidshem (F-9) arbetar med en metod som kallas för ”Din bror” som går ut på att ifrågasätta mansnormen.
- På Everöds skola med fritidshem är fritidspersonalen alltid närvarande och delaktiga under fritidsaktiviteter för att kunna finnas till hands i det sociala samspelet för att värna relationer och konfliktlösning.
- På Spängerskolan ska alla vuxna som bevittnar något otillåtet stanna upp och samtala med berörd elev. Den vuxna ska stanna kvar tills händelsen är utredd. Därefter överlämnar den vuxne information om händelsen till ansvarig pedagog som har ett ansvar att följa upp.
- På Rönnowskolan tas ordningsregler fram i samråd mellan skolans personal och elever.

Enligt förvaltningsledning har barn- och utbildningsnämnden beslutat om att aktivt bygga bort otrygga miljöer i skolor. Detta förhållningssätt används också vid nybyggnation av skollokaler. För skolor som efter kartläggningen uppvisar särskilt behov av riktade insatser kan kommunen besluta att göra dem till fokusskolor. Mot bakgrund av ökad segregation mellan skolor i Kristianstad kommun, med ökade klyftor mellan hög- och lågpresterande skolor beslutade barn- och utbildningsnämnden 2015-11-03 att delge möjligheten att ge extra stöd till ”utvalda skolor till vilka centrala resurser prioriteras och samordnas i syfte att öka måluppfyllelse och likvärdighet samt att befintliga resurser används mer effektivt”. Syftet är att skapa bättre förutsättningar för skolans kompensatoriska uppdrag med att skapa förutsättningar för ett kunskapsrikt och socialt tryggt liv.

2.3.2. *Bedömning*

Vi bedömer att kontrollmålet *På varje enhet förebyggs barns och elevers lika rättigheter och möjligheter* är **uppfyllt**. Utifrån intervjuer med rektorer, lärare och elever framkommer att ett antal insatser avseende det förebyggande arbetet genomförs. Vidare är ämnet dokumenterat i likabehandlingsplanerna. Vi noterar att nämnden tagit initiativ till riktade insatser mot skolor där det genom kartläggning framkommit att det kvarstår arbete med att främja likabehandling. Detta tyder på att kartläggningarna används som ett underlag för att vidta adekvata åtgärder.

2.4. *Upptäcka och anmäla trakasserier och kränkande behandling*

2.4.1. *Iakttagelser*

Skolverkets allmänna råd anger att huvudmannen ska ha rutiner och system för hur en anmälan om trakasserier eller kränkande behandling ska göras. Med system avses rapportering och kommunikation om händelsen mellan enheten och huvudmannen. Vidare ska anmälan komma såväl rektor som huvudman till del.

I likabehandlingsplanerna på enheterna finns i regel en rutin för arbetsgång vid incidenter. Innehållet är enligt nedan eller motsvarande:

- Vid kännedom om att kränkning har eller kan ha inträffat ska uppgifterna utredas skyndsamt. Skolans händelseblankett ska användas.
- Utredningen bör allsidigt belysa vad som inträffat och omfatta både den som blivit utsatt och den/de som utövat kränkningen.
- Vårdnadshavare till elever som är inblandade (både den kränkte och de som kränkt) ska informeras skyndsamt.
- Om personal misstänks för kränkning av ett barn/en elev ska rektor ansvara för utredningen.
- Vid varje enskilt fall bör en bedömning göras hur allvarlig kränkningen är.
- Vid allvarliga kränkningar bör utredningen resultera i ett individuellt åtgärdsprogram som beskriver nuvarande situation, målet och vilka åtgärder som behöver vidtas för att målet ska nås.

Av ovan framgår att en händelseblankett ska användas. Enligt intervjuer finns mallen i Edwise¹⁰. Rutin för ansvarsfördelning i likabehandlingsplanerna fastställer att rektor ska kontakta och informera skolchef vid samtliga fall av kränkningar och/eller trakasserier, samt använda avsedd blankett. Vid en händelse är det, enligt intervju med lärare, berörda lärare som avgör om händelsen ska dokumenteras. Blanketten fylls i av vuxen som bevittnat händelsen som sedan skickar till rektor. Rektor fyller också i uppgifter och i samma system. Informationen går därefter vidare till berörd skolchef.

Förvaltningsledningen uppger i intervju att kravet på skyndsamhet för anmälan tidigare var definierat till *en* dag. Det uppfattades att alla inte klarade av detta krav och idag finns ingen konkret angivelse. Det finns inte heller någon definiering av skyndsamt i lagtexten. Däremot upplever förvaltningsledningen att anmälningar inkommer skyndsamt. Rektorer uppger i intervju att skyndsamt betyder att ärendet ska anmälas inom högst en vecka, vilket de säger sig klara i de allra flesta fall.

Skolverkets allmänna råd anger att personalen i skolan bör ha god uppsikt över platser där barn och elever befinner sig för att upptäcka trakasserier och kränkande behandling. Utifrån intervjuer med personal och elever på tre skolor framkommer en bild av att personalen upplevs vara närvarande och ha god kännedom om vad som händer. Exempel på platser där nära tillgänglighet till vuxna anses viktig är utemiljöer, skolans korridorer, matsal, café och i anslutning till omklädningsrum. I någon elevintervju framkom att det kan vara svårt att få tag på vuxen i utemiljöerna på grund av dess storlek. Det upplevdes

¹⁰ Edwise är en lärportal för förskolan och skolan och för kommunikation mellan pedagoger, elever och vårdnadshavare. Det finns en särskild inloggning/funktion för personal.

däremot inte som ett påtagligt problem. Personalens kännedom om vad som händer på internet/sociala medier upplevs av intervjuade elever som god. Det uppges att även om personalen inte på samma tydliga sätt kan se vad som förekommer på sociala medier finns en kännedom om när det förekommer problem. Personalen hör vad elever pratar om och diskuterar ämnet med eleverna. Det har enligt intervjuerna förekommit anmälningar och utredningar gällande händelser på sociala medier.

Lärare beskriver i intervju att det finns flera ingångar för att få kännedom om incidenter såväl i den fysiska miljön som på internet/sociala medier. Det handlar till exempel om observationer, att elever uppmärksammar lärare eller samtal med elever och vårdnadshavare.

Av intervjuer med rektorer, lärare och elever framkommer en samstämmig bild att det finns ett klimat som gör att det finns en tillgänglighet för elever till personalen för att anmäla händelser. Både genom att eleverna kan gå till olika vuxna men också för att ämnet diskuteras kontinuerligt i skolorna.

2.4.2. *Bedömning*

Vi bedömer att kontrollmålet *På varje enhet samt övergripande finns rutiner och system för att upptäcka och anmäla trakasserier och kränkande behandling är uppfyllt*. Vi konstaterar att system finns genom framtagen mall och kommunikationssystem för händelserapport/motsvarande. Mallen används för att dokumentera och delge information till rektor samt från rektor till skolchef. Vidare anser vi efter genomförda intervjuer att enheterna har uppsikt över utrymmen och platser där barn och elever befinner sig för att kunna upptäcka trakasserier och kränkande behandling.

2.5. *Utreda och dokumentera trakasserier och kränkande behandling*

2.5.1. *Iakttagelser*

Skolverkets allmänna råd anger bland annat följande avseende utredning och dokumentation:

- Huvudmannen ska se till att det finns en tydlig ansvarsfördelning för utredningen och att det finns tydliga rutiner för denna.
- Utredningen ska dokumenteras och verksamheten bör utveckla ändamålsenliga former och rutiner för detta.
- Det ska finnas rutiner för hur informationen till berörda barn, elever och vårdnadshavare ska ske då någon i verksamheten får kännedom om att ett barn eller en elev upplever sig ha blivit utsatt för trakasserier eller kränkande behandling.

I delegeringsordning för barn- och utbildningsnämnden framgår att nämnden lämnar ifrån sig beslutanderätten avseende ”Skyldighet att skyndsamt utreda omständigheter kring anmälda kränkningar m.m.” Delegering är till förvaltningschef som i sin tur vidaredelegerat till skolcheferna.

I likabehandlingsplanerna på enheterna finns i regel en beskrivning av ansvarsfördelningen som tydliggör vem som ska göra vad. Här tydliggörs exempelvis att:

- **Skolchef:** ansvarar för att skyndsamt följa upp av rektor anmälda fall av kränkningar och eller trakasserier, samt anmäla, enligt delegeringsordningen till Barn- och utbildningsnämnden.
- **Rektor:** ansvarar för att dokumentationen av händelser som kan betecknas som diskriminering eller kränkande behandling sparas/arkiveras. Kontaktar och informerar skolchef vid samtliga fall av kränkningar och eller trakasserier, använd avsedd blankett i metodboken. Ansvarar för att kontakt med polis tas för samråd och att anmälan sker, i de fall då incidenten faller under allmänt åtal.
- **Mentor/ansvarig pedagog:** har huvudansvar för kontakter med eleven, hemmet och rektor.

Vid incidenter tydliggörs i arbetsgången att *utredning bör allsidigt belysa vad som inträffat och omfatta både den som blivit utsatt och den/de som utövat kränkningen*. Det framhålls att utredningen ska omfatta den utsatta och den utövande personen. Detta överensstämmer med de allmänna råden.

Granskningen har tagit del av en mall för utredningar samt fem utredningar av händelser. I dessa framgår information om vårdnadshavare har informerats. I beskrivning av åtgärder framkommer att berörda elever har informerats. De utredningar som granskningen tagit del av har inkommit till barn- och utbildningsförvaltningen. Rektorerna anser att det sker viss återkoppling från skolchef till rektor i samband med utredningar. I övrigt är förvaltningen inte delaktig. Samtidigt upplever rektorerna att de kan få ytterligare stöd om de efterfrågar detta. Rektorerna uppger att det finns tillgång till skolläkare, skolsköterska, kurator och specialpedagoger om det önskas.

Utöver ansvarsfördelning och mall för utredningar finns inga ytterligare beskrivningar/rutiner för *hur* utredningar ska ske. Skolverkets allmänna råd beskriver att *”Det är viktigt att man i verksamheten på förhand, gärna i samverkan med polis och socialtjänst, har kommit överens om i vilka fall man ska göra en polisanmälan och vilka rutiner som ska finnas vid en sådan anmälan.”* Granskningen har inte tagit del av rutiner av sådant slag.

Skolornas tillgång till de olika professionerna beskrivs vara behovsstyrt. En rektor uppger att de har haft ett ökat behov av tillgång till skolkurator. De ekonomiska förutsättningarna och prioriteringarna görs inom aktuellt skolområde och i detta sammanhang tilldelades skolan extra resurser för ändamålet sen årsskiftet 2016/17. Flera av de intervjuade rektorerna anser inte att de har behov av ett ökat stöd. Däremot uppger de att de kan känna sig ensamma i utredningsarbetet då ett stort ansvar är deras.

2.5.2. Bedömning

Vi bedömer att kontrollmålet *Det finns rutiner för att utreda och dokumentera uppgifter om trakasserier och kränkande behandling* är **delvis uppfyllt**. Vi konstaterar att det finns en tydlig ansvarsfördelning genom delegeringsordning från nämnden samt ansvarsfördelning i likabehandlingsplanerna. Vidare finns mall för att dokumentera uppgifter.

Vidare konstaterar vi att det inte finns rutiner för hur utredningar ska ske utöver ansvarsfördelning och mall för utredningar. Vi anser att dessa är av för generell karaktär. Vi anser att ytterligare rutiner för hur utredningar ska ske kan ge utredaren, ansvariga skolchefer och rektorer ytterligare stöd i utredningsarbetet. Exempelvis kan rutiner utifrån om hän-

delsen har ägt rum på sociala medier, mellan grupper/individer, är av allvarlig/mindre allvarlig grad utgöra ett stöd. Det kan även finnas behov av rutiner för i vilka fall det ska göra en polisanmälan.

2.6. Åtgärda trakasserier och kränkande behandling

2.6.1. Iakttagelser

Skolverkets allmänna råd anger att det ska finnas rutiner för hur akuta situationer ska hanteras och lösas. I likabehandlingsplanerna på enheterna finns, för alla skolor utom en, en rutin för hur personalen ska agera när elev/personal kränker, hotar eller misshandlar elev. Innehållet är enligt nedan eller motsvarande:

1. Gå in och bryt när du ser att det strider mot diskrimineringsgrunderna eller kränker individen.
2. Om det inte går att bryta, tillkalla akut hjälp av andra vuxna.
3. Vid behov tillkallas polis i första hand av skolledning, i andra hand av en annan vuxen.
4. En skadebedömning görs och bvc/vårdcentral/sjukhus kontaktas snarast för eventuell vård.
5. Vårdnadshavare ska underrättas av i första hand ansvarig pedagog och i andra hand av en annan vuxen.
6. Vid situationer där personal ingripit ansvarar denna för att förskolechef/skolchef kontaktas snarast samt att ansvarig pedagog underrättas. Rektor/förskolechef/skolchef ansvarar för att det inträffade utreds samt för vilka åtgärder som ska vidtas till exempel om den anställda ska stängas av från arbetet genom förvaltningens försorg. I de fall där barn berättar om händelsen i efterhand ansvarar den personal som fått informationen för att förskolechef och pedagoger informerats.
7. Anmälan till polis och arbetsmiljöverket sker i förekommande fall av förskolechef/skolledning efter samråd med polis.
8. Ärendet dokumenteras på avsedd blankett.
9. Förskolechef/skolchef beslutar om vilka stödåtgärder som behöver vidtas. Bedömning måste göras om det är lämpligt att berörd personal eller barn skall ha fortsatt kontakt.
10. Förskolechef/skolchef ansvarar för att uppföljning

Det finns ingen motsvarande rutin eller arbetsgång om händelser på internet/sociala medier upptäcks.

Enligt skolverket bör åtgärder som vidtas grundas i utredningar i det enskilda fallet. I exempel på utredning som granskningen tagit del framkommer åtgärdsförslag utifrån genomförd utredning. I ett par likabehandlingsplaner framgår det mer detaljerat *hur* arbetet med åtgärder ska genomföras. Exempelvis genom beskriven åtgärdstrappa. I ett fall beskrivs åtgärder specifikt för om elever utsätts för nätmobbning.

I likabehandlingsplanerna på enheterna finns i regel en beskriven ansvarsfördelning som tydliggör vem som ska göra vad, bland annat i förhållande till åtgärder. Här tydliggörs exempelvis att:

- **Rektor:** Ansvarar för att åtgärdsplan upprättas. Ansvarar för att stöd ges till elever som utsätts för diskriminerande eller kränkande behandling och att stöd ges

till den som orsakat händelsen. Kallar till möte med berörd personal för att förhindra att diskriminering, trakasserier eller kränkning fortsätter och ser till att åtgärdsprogram upprättas.

- **Elevhälsan:** Personal i elevhälsan träffas regelbundet och diskuterar och samordnar åtgärder mot uppkomna incidenter. Personal i elevhälsan analyserar och föreslår åtgärder i syfte att främja likabehandling.

I intervjuer med lärare vid en skola beskrivs att uppföljningssamtal med eleverna sker efter en vecka. Uppföljningen dokumenteras och återfinns enligt intervjun i elevdokumentationen så att även vårdnadshavarna har informationen. Samtal med vårdnadshavare uppges av flera av de intervjuade som den kanske viktigaste åtgärden. Däremot beskrivs det av lärare på en skola att tiden ibland inte räcker till för att lösa/inleda samtal med vårdnadshavare samma dag. Det uppges att vid sådana fall prioriteras kontakten med föräldrarna för att informera om vad som hänt och vad som ska göras nästa dag.

Några intervjuade rektorer uppger att uppföljning av åtgärder i regel inte delges förvaltningen eller nämnden. Huvudmannen har därmed ingen formaliserad uppföljning om åtgärder haft effekt. Detta bekräftas utifrån genomgång av nämndsprotokoll och tillhörande redovisning av delegeringsbeslut.

2.6.2. *Bedömning*

Vi bedömer att kontrollmålet *Det finns rutiner för att åtgärda trakasserier och kränkande behandling* är **delvis uppfyllt**. Vi konstaterar att det finns rutiner för att åtgärda akuta händelser. Ansvarsfördelningen av att åtgärdsplan upprättas och uppföljning av denna genomförs är fastställd. Utifrån tilldelade exempel anser vi att åtgärdsförslag upprättas i samband med utredning.

Vi anser att rutiner för att åtgärda trakasserier och kränkande behandling på internet/sociala medier inte är tillräcklig. Vi konstaterar att enheternas likabehandlingsplaner skiljer sig åt avseende hur omfattande de beskriver vilka åtgärder som ska genomföras.

Vi anser att rutiner avseende åtgärder ska innefatta att huvudmannen följer upp om åtgärder haft önskad effekt samt utvärderar dessa vid behov. Detta genomförs inte.

2.7. *Åtterrapporering till nämnd*

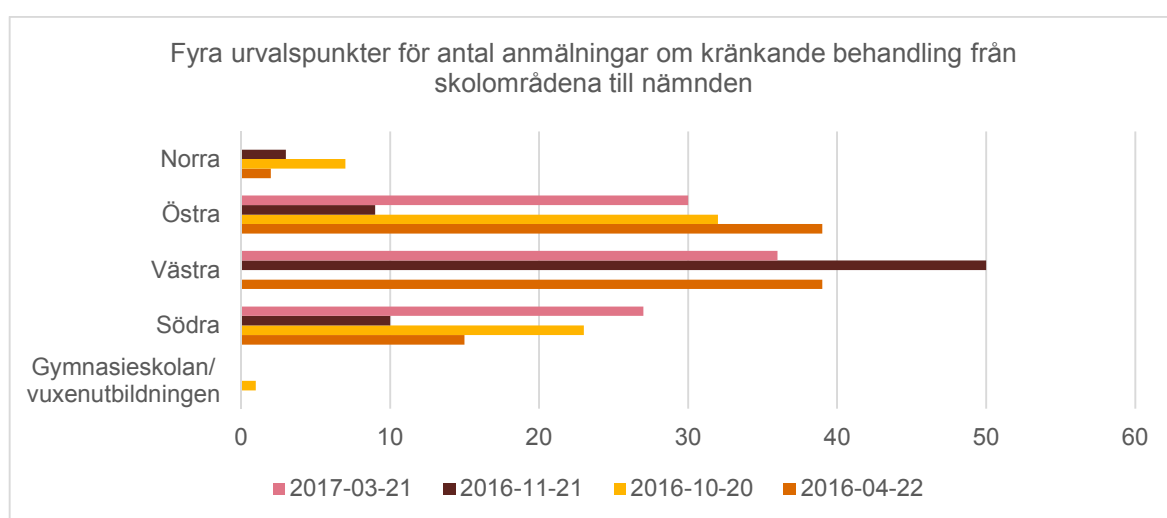
2.7.1. *Iakttagelser*

Enligt intervju med presidiet har rektorer och lärare mandat att agera inom ramen för sin verksamhet avseende kränkande behandling, diskriminering och trakasserier. I delegeringsordning för barn- och utbildningsnämnden framgår att nämnden lämnat ifrån sig beslutanderätten avseende "Upprättande av plan mot kränkande behandling samt likabehandlingsplan" och "Skyldighet att skyndsamt utreda omständigheter kring anmälda kränkningar m.m." Utifrån 2016 års nämndsprotokoll och tillhörande redovisning av delegeringsbeslut framkommer att upprättande av likabehandlingsplanerna inte har rapporterats till nämnden. Enligt förvaltningsledningen gör förvaltningen stickprov för att se om skolorna har upprättat likabehandlingsplaner.

Nämndsprotokollen visar också att flera ärenden avseende anmälningar om kränkande behandling inkommer varje månad. Anmälningarna redovisas för nämnden endast på

skolområdesnivå och inte för varje enhet. I samband med granskningar vi gjort fyra stickprov av rapporteringen från de senaste 12 månaderna. Nämnden har inte tagit del av motsvarande sammanställning av förvaltningen. Enligt intervju med presidiet sker inte någon övergripande analys eller utredning av vad som ligger bakom händelserna/statistiken av anmälningarna. Rektorerne anser att ärenden som rapporteras till skolchef, och vidare till nämnd, inte följs upp av skolcheferna eller förvaltningen.

Utifrån sammanställningen nedan kan det noteras en variation över antalet anmälningar. Exempelvis har skolområde Västra inga rapporterade anmälningar i oktober 2016. Östra och Södra har relativt sett få anmälningar rapporterade i november 2016 gentemot övriga månader. Södra och Norra har generellt sett färre anmälningar än övriga skolområden. Gymnasieskolan/vuxenutbildningen ingår inte i granskningen. På grund av det låga antalet anmälda ärenden från gymnasieskolan väljer vi att uppmärksamma detta.

I intervjun med presidiet uppges att de får återrapportering av förvaltningen när det sker anmälningar till Skolinspektionen om kränkande behandling och diskriminering. De beskriver att anmälningarna både analyseras av förvaltningen och av nämnden. Presidiet anser att analysen har fokus både på vad incidenterna beror på och hur de hanteras.

Av intervjuerna beskrivs att nämnden också får information av arbetet med kränkande behandling via verksamhetsbesök.

2.7.2. Bedömning

Vi bedömer att kontrollmålet *Barn- och utbildningsnämnden får regelbunden rapportering rörande arbetet mot kränkande behandling och diskriminering* är **delvis uppfyllt**.

Vi konstaterar att nämnden inte har tagit del av enheternas likabehandlingsplaner. Vi anser att de därmed inte har säkerställt att det varje år upprättas en plan enligt skollagen. Vi konstaterar att nämnden får rapportering om utredningsärenden avseende anmälda kränkningar m.m. per skolområde men inte per enhet. Vidare anser vi att nämnden inte får rapportering om den fortsatta utvecklingen, exempelvis om åtgärder leder till att ärenden har avslutats eller om fortsatta insatser förekommer/behövs. Mot bakgrund av att det är ett betydande antal ärenden varje månad, men också en betydande variation, anser vi att nämnden bör analysera övergripande vad som ligger bakom händelserna/statistiken.

Till sist konstaterar vi att kartläggningar på huvudmannanivå avseende årskurs F-2 inte genomförs och inte rapporteras till nämnd. Detta framkommer i iakttagelser under avsnitt 2.3. Det innebär att nämnden och förvaltningen inte har någon rapportering från enkäten om trygghet och studiero i årskurs F-2.

3. *Revisionell bedömning*

Granskningen syftade till att svara på revisionsfrågorna:

- Säkerställer barn- och utbildningsnämnden ett ändamålsenligt arbete mot kränkande behandling och diskriminering?
- Säkerställer barn- och utbildningsnämnden ändamålsenlig hantering av ärenden rörande kränkande behandling?

Vi bedömer att barn- och utbildningsnämnden ***i allt väsentligt*** säkerställer ett ändamålsenligt arbete mot kränkande behandling och diskriminering.

Vi bedömer att barn- och utbildningsnämnden ***inte helt*** säkerställer en ändamålsenlig hantering av kränkande behandling och diskriminering.

Utifrån uppsatta kontrollmål anser vi att rutiner för hur utredningar ska ske samt rutiner för att åtgärda trakasserier och kränkande behandling inte finns i tillräcklig grad. Vi anser att mer utvecklade rutiner kan vara ett stöd för enheterna. Rutiner kopplade till likabehandlingsplanerna kan utformas såväl av förvaltningen centralt som av enheterna själva.

Vidare anser vi att nämnden får rapportering om ärenden per skolområdes men inte per skolenhet. Det redovisas heller inte för nämnden om åtgärder leder till att ärenden har avslutats eller om fortsatta insatser förekommer/behövs. Nämnden har därmed inte kunskap om åtgärder har haft önskad effekt. Vi anser också att nämnden inte gör en övergripande analys över vad som ligger bakom anmälningarna/statistiken.

Vi konstaterar att kartläggningar på huvudmannanivå avseende årskurs F-2 inte genomförs och inte rapporteras till nämnd.

Vi konstaterar att nämnden inte har säkerställt att det upprättas likabehandlingsplaner på samtliga enheter, vilket ska ske enligt skollagen.

24 maj 2017

Uppdragsledare
Lena Salomon

Projektledare
Viktor Prytz